

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ UTREDNING OM STRAFFRÄTTSLIGT SKYDD FÖR BARN SOM BEVITTNAT VÅLD MELLAN NÄRSTÅENDE SAMT OM UPPMANING OCH ANNAN PSYKISK PÅVERKAN ATT BEGÅ SJÄLMORD, SOU 2019:32

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning att det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående behöver stärkas. Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till utredningens förslag om att det införs en ny straffbestämmelse om barnfridsbrott.

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker vidare utredningens förslag om att uppdraget för särskild företrädare för barn ska utvidgas.

Jämställdhetsmyndigheten är även positiv till utredningens förslag om att det införs en ny straffbestämmelse om uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.

Jämställdhetsmyndigheten vill framhålla vikten av att kunskap inom områden som mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel samt barn som bevittnat våld stärks inom berörda myndigheter för att lagförslagen ska få önskad effekt.

Inledande synpunkter

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Regeringen har specificerat sex olika jämställdhetspolitiska delmål för att nå det övergripande målet. Delmålen inkluderar jämn fördelning av makt och

inflytande, ekonomisk jämställdhet, jämställd utbildning, jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, jämställd hälsa och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel samt att flickor och pojkar utsätts för att bevittna våld från närstående kan få negativa effekter inom flera av ovanstående områden.

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar utredningen och dess olika förslag om bland annat en ny straffbestämmelse om barnfridsbrott. Det är förslag som länge efterfrågats av myndigheter, organisationer och yrkesverksamma.

Barn som bevittnar våld är en mycket utsatt och skyddsvärd grupp. Att bevittna våld kan för flickor och pojkar få liknande konsekvenser och skador för barns hälsa och utveckling som för barn som utsatts för våld.¹ Det är även vanligt att flickor och pojkar som bevittnat våld också själva utsatts för våld.² Flera studier visar att flickor och pojkar som bevittnat våld eller utsatts för våld från närstående löper en ökad risk för att också uppleva våld eller utsätta andra för våld, exempelvis kan det medföra att pojkar kan hamna i destruktivt beteende med kriminalitet och våld.³

Det är enligt Jämställdhetsmyndigheten väl känt från forskning, utredningar och tillsyn att flickor och pojkar som bevittnat våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående för närvarande inte alltid synliggörs eller får sina behov eller rättigheter tillgodosedda inom olika myndigheter.⁴ Barn som bevittnar våld mellan närstående saknar för närvarande status som brottsoffer. Det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående behöver stärkas.

¹Broberg m.fl. (2011) Stöd till barn som bevittnat våld från mamma. Resultat från en nationell utvärdering. Överlien (2012) Våld i hemmet – barns strategier.

²Järnbro och Jansson (2017) Våld mot barn 2016; Överlien (2012) Våld i hemmet – barns strategier; NCK (2014) Våld och hälsa.

³Garbarino (2010) Lost bys; Näsman m.fl. (2015) Perspektiv på barns röster om våld

⁴SOU 2017:112 Ett fönster av möjligheter – Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende; IVO (2014) Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från en nationell tillsyn 2012-2013.

Förslagen i betänkandet medför ett stärkt barnrättsperspektiv för en mycket utsatt grupp av barn.

Utredningens förslag ligger också i linje med åtgärder inom den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁵

Synpunkter på utredningens förslag

10.2.3 En särskild straffbestämmelse

Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om barnfridsbrott i fjärde kapitlet brottsbalken. Den nya bestämmelsen innebär ett särskilt straffansvar för den som begår en brottslig gärning mot en närstående person och gärningen bevitnas av ett barn, om gärningen är ägnad att skada tryggheten eller tilliten hos barnet i förhållande till någon av dessa personer.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens slutsats att det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar behöver stärkas och tillstyrker utredningens förslag.

Jämställdhetsmyndigheten anser i likhet med utredningens bedömning om att utsätta barn för att bevittna våld eller andra brottsliga handlingar är en så allvarlig gärning att en kriminalisering är nödvändig. En kriminalisering kan även enligt Jämställdhetsmyndigheten verka förebyggande och därmed även vara ett effektivt medel för att motverka att barn utsätts för att bevittna våld mellan närstående.

Jämställdhetsmyndigheten anser det viktigt att även yngre barn eller barn som av andra skäl inte alltid kan formulera sina upplevelser måste omfattas av den nya lagstiftningen. Jämställdhetsmyndigheten delar även utredningens bedömning om att det inte bör ställas något krav på direkt skadeeffekt. Det är inte minst viktigt för barn som på grund av olika

⁵ Skr.2016/17.10 Makt, mål och myndighet kap. 5.

funktionsnedsättningar inte kan uttrycka eller bevisa på vilket sätt upplevelsen av våldet har påverkat dem.

10.2.11 Ytterligare sätt att stärka den rättsliga ställningen för barn

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag om att uppdraget för särskild företrädare för barn ska utvidgas. Enligt nuvarande reglering har särskilda företrädare för barn ett begränsat uppdrag.

Jämställdhetsmyndigheten ser positivt på utredningens förslag att det i 3 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn tillförs en formulering om att en särskild företrädare ska ta tillvara barnets rätt i angelägenheter som rör verkställighet för utbetalning av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning. Bestämmelsen föreslås också utökas med vissa förtydliganden om vad uppdraget omfattar som exempelvis att hämta barnet till förhör, att inför barnets deltagande i utredningsåtgärder tillse att barnet har den information det behöver för att känna trygghet i situationen samt informera barnet om utfallet av förundersökning och eventuell rättegång.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer även i utredningens bedömning om behovet av att närmare utreda barnahusens verksamhet, till exempel utifrån vilken målgrupp de når och vilka insatser som ges. Tidigare utvärderingar visar på stora skillnader och ojämlikhet.⁶ Att till exempel tillgången till stödinsatser inte ser likadan ut på alla barnahus kan ytterligare försvåra situationen för utsatta barn.

10.2.9 Skadestånd och brottsskadeersättning

Jämställdhetsmyndigheten är positiv till att en ny straffbestämmelse som innebär att barn som bevittnat brott mot närstående får rätt till skadestånd. Det är dock viktigt, som utredningen nämner, att ett avskaffande av brottsskadeersättningen för bevittnande av våld från närstående inte får leda till att vissa barn som tidigare varit berättigade till ekonomisk kompensation nu blir utan.

⁶ Landberg, Svedin (2013) Inuti ett barnahus. En kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter; Barnafriid - Utvärdering av Barnahus S2018/00212/FS.

10.3.4 En särskild straffbestämmelse

Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om uppmaning till självmord i fjärde kapitlet brottsbalken. Den nya bestämmelsen innebär ett särskilt straffansvar för den som hetsar, uppmanar eller på annat sätt utövar psykisk påverkan mot någon att begå självmord, och det till följd av särskilda omständigheter har funnits en inte obetydlig risk för att agerandet skulle leda till sådan handling.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning om att det finns starka skäl för kriminalisering.

Utredningen menar att straffbestämmelsen ska begränsas till de mest allvarliga uppmaningarna. För en person med viss funktionsnedsättning eller svår sjuklighet kan även mindre handlingar, som i andra sammanhang inte skulle betraktas som självmordsförsök, vara livshotande. Hänsyn behöver därför tas till den utsattes individuella förutsättningar när det gäller att avgöra vilka handlingar som kan räknas som självmord eller självmordsförsök. Jämställdhetsmyndigheten instämmer även i utredningens bedömning när det gäller olika påtryckningar och uppmaningar till självmord via internet samt påtryckningar och uppmaningar där personer är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan vara handlingar som bör kunna betraktas som brottsliga.⁷

Övrigt

Jämställdhetsmyndigheten vill påtala vikten av ny lagstiftning inom området. Kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel, barn som bevittnat våld behöver även stärkas inom berörda myndigheter. Inte minst viktigt är att ny kunskap och lagstiftning implementeras hos alla berörda aktörer.

⁷ Norée (2017) Balkongflickor, JFT 2–4/2017.

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att utredningens förslag kan verka våldspreventivt och på sikt även minska brottslighet. Att införa ett särskilt barnfridsbrott kan även medföra att den som utövar våld mot närstående avstår från våld då barn är närvarande. Förslaget om införande av ett barnfridsbrott kan enligt Jämställdhetsmyndigheten stärka arbetet inom området bland annat genom att sådana gärningar som när barn bevittnar våld mellan närstående kommer att vara kriminaliserat.

Jämställdhetsmyndigheten anser vidare att förslagen kan bidra till att minska mäns våld mot kvinnor och därmed på sikt öka möjligheten för att uppnå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Förslagen kan även medföra positiva aspekter när det gäller det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd hälsa, inte minst barns hälsa.

Förslagen i utredningen stärker även arbetet för utsatta barn inom ramen för den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Förslaget om ett nytt barnfridsbrott samt det utökade uppdraget för särskilda företrädare för barn medför enligt Jämställdhetsmyndigheten en tydlig förstärkning av barnrättsperspektivet för barn som bevittnat våld mellan närstående, vilket är mycket positivt. Genom förslagen så kommer barnets grundläggande rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter att stärkas, som exempelvis artikel 12 om barnets rätt att komma till tals och artikel 19 barnets rätt till skydd mot alla former av våld.

Barn som bevittnat våld och själva utsatts för våld är inte sällan föremål för vårdnadstvister. När det gäller utredningar om vårdnad, boende och umgänge finns för närvarande brister i lagstiftning och tillämpning när det gäller barn som bevittnat våld mellan närstående.⁸ Exempelvis när barnets ena förälder (vanligtvis fadern) dödar den andra föräldern (modern) kan vårdnaden kvarstå hos förövaren.

⁸ Diesen (2016) Våld och vårdnad.

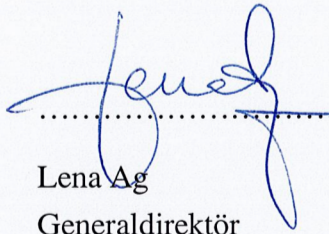
REMISSVAR

Dnr. 2019/278 1.4-2

2019-09-18

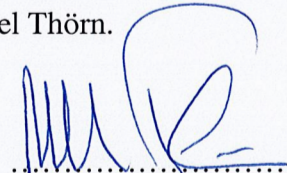
Jämställdhetsmyndigheten vill framhålla vikten av att brister i nuvarande lagstiftning och tillämpning utifrån ett barnrättsperspektiv behöver vidare utredas.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Lena Ag efter föredragning av senior utredare Mikael Thörn.

.....

Lena Ag
Generaldirektör

.....

Mikael Thörn
Senior utredare

